

Економіка підприємства

УДК 330.341.1 (447)

В. Г. Алькема
завідувач кафедри управлінських технологій,
професор,
Університет економіки та права «КРОК»
М. М. Третьяк
магістрант,
Університет економіки та права «КРОК»

Аналіз інноваційного розвитку промислових підприємств

У статті досліджено динаміку інноваційних показників промислових підприємств, а також проведено аналіз показників фінансового забезпечення інноваційної діяльності України та Дніпропетровської області. Обґрунтовано необхідність розвитку інноваційної активності підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційна активність, економічний аналіз, методичний підхід, інновація, промислові підприємства.

В. Г. Алькема
заведующий кафедры управленческих технологий,
профессор,
Университет экономики и права «КРОК»
М. Н. Третьяк
магистрант,
Университет экономики и права «КРОК»

Анализ инновационного развития промышленных предприятий

В статье исследована динамика инновационных показателей промышленных предприятий, а также проведен анализ показателей финансового обеспечения инновационной деятельности Украины и Днепропетровской области. Обоснована необходимость развития инновационной активности предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная активность, экономический анализ, промышленные предприятия.

V. Alkema
Head of Managerial Technologies Department, Professor,
«KROK» University

M. Tretyak
Master's Degree student,
«KROK» University

Analysis of innovative development of industrial enterprises

The article deals with the dynamics of innovative indexes of industrial enterprises of Ukraine and Dnipropetrovsk region. The analysis of indexes of financial support of innovative activity in Ukraine and Dnipropetrovsk region was conducted. The necessity of enterprises innovative activity development was justified.

Keywords: innovation, innovative activity, economic analysis, industrial enterprises.

Постанова проблеми

Належний стан інноваційної активності України та її промислових підприємств є підґрунтям для високого рівня життя нашого суспільства, стабільного економічного розвитку, а також конкурентоспроможної на світовій арені національної економіки [1]. Незважаючи на це актуальність інноваційної активності ще не набула розвитку серед промислових підприємств України. Сучасний стан науки та інновацій потребує державної підтримки та належного регулювання. Проблема полягає в необхідності детального аналізу динаміки інноваційного розвитку промислового сектору, а також розгляду вказаного чинника як у національному, так і регіональному розрізах цієї сфері економічної діяльності [2; 5; 16]. Детальний аналіз та оцінка сучасного стану інноваційної діяльності промислових підприємств Дніпропетровщини надасть більш чітке розуміння рівня вагомості окремих регіонів у розвитку інноваційного сектору економіки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика інноваційної діяльності потребує подальшого дослідження, систематизації, аналізу динаміки інноваційних показників. Вагомий внесок у вивчення цього питання зробили українські вчені: І. Баранова [7], К. Белявська [9], К. Бужимська [12], О. Королько [9], Є. Коржов [11], Ю. Лавріненко [4], Н. Сімченко [11], І. Тарасенко [9], І. Черепанова [7] та інші.

Детальному дослідженню актуальних аспектів інноваційної діяльності, формуванню рекомендацій щодо покращення стану інноваційної діяльності промислових підприємств України приділяють увагу науковці, С. Барановська [15], В. Вишневський [13], В. Дементьев [13], О. Кузьмін [17], Т. Кужда [17], М. Йохна [18], А. Реустов [10], С. Силантьев [14], В. Стадник [18], Р. Патора [20], С. Чижов [19], Н. Чухрай [20]. Вони акцентують увагу на проблемі відсутності фундаментально діючих механізмів підтримки інноваційної діяльності держави, а також комплексного стимулювання інновацій комерційними підприємствами.

Інноваційна активність перш за все є об'єктом наукових досліджень в економіці. Термін «інноваційна активність» використовують задля детального дослідження інноваційного розвитку, оскільки це поняття є комплексним і включає аналіз компонентів: обсяг інноваційних витрат, кількість інноваційно-активних підприємств, кількість упроваджених нових технологічних процесів, обсяг ре-

алізованої інноваційної продукції та інноваційних видів продукції. У Законі України «Про інвестиційну діяльність» тлумачення поняття «інноваційна активність» відсутнє [6]. У наукових працях вітчизняних і зарубіжних учених поняття воно відображає аналіз інноваційного розвитку промислових підприємств, який базується на виявленні позитивної та негативної динаміки інноваційної активності в країні. Науковці І. В. Баранова, М. В. Черепанова зосереджують увагу, що інноваційна активність є комплексною характеристикою інтенсивності інноваційної діяльності підприємства, яка базується на властивості мобілізації інноваційного потенціалу [7]. Інноваційна активність в економіці – це управлінська діяльність, що враховує потреби ринкової економіки в безперервному оновленні товарів, послуг, технологій [8]. Інноваційну активність суб'єкта господарювання І. О. Тарасенко розглядає як реалізацію стратегічних цілей у ринкових умовах, з урахуванням забезпечення конкурентоздатності підприємства в довгостроковому періоді [9, с. 135]. Російський науковець А. Ю. Реустов розглядає термін «інноваційна активність» як комплексну внутрішню характеристику, сформовану на властивостях, можливостях, здібностях організації як споживача та постачальника інноваційного продукту [10]. Серед іноземних дослідників, які займалися питанням інновацій, можна виділити таких, як Б. Альстренд, Д. Лемпел та Г. Минцберг [3].

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Стан інноваційного розвитку українського промислового сектору демонструє низький рівень і нестабільність інноваційної активності, її залежність від внутрішніх і зовнішніх чинників. Вітчизняними та зарубіжними вченими не проводилися комплексні дослідження динаміки інноваційної активності промислового сектору держави та його взаємозв'язку з індексом глобальної конкурентоспроможності, рейтингом конкурентоспроможності українських регіонів. У науковій літературі відсутній аналіз динаміки інноваційної активності промислових підприємств Дніпропетровської області як складової системи інноваційної діяльності України.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження динаміки інноваційної активності промислових підприємств України та Дніпропетровської області під впливом інвестиційного чинника.

Виклад основного матеріалу дослідження

Рівень конкурентоспроможності будь-якої економіки визначається конкурентоспроможністю її основних господарюючих суб'єктів – підприємств. Конкурентоспроможність українських підприємств залишається низькою порівняно з підприємствами економічно розвинених країн. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств пов'язане з необхідністю їх комплексної інноваційно-технологічної модернізації [12].

На першому етапі дослідження було проаналізовано звіт Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність. Індекс глобальної конкурентоспроможності включає в себе три групи компонентів: базові складові; складові, що підвищують ефективність; інноваційні та активні складові. Третя група складових зосереджується на інноваціях, оскільки економіка країни залежна від інноваційного розвитку. Було встановлено, що у 2012-2013 рр. Україна займає 73 місце в рейтингу, у 2011 р. – 89-е місце серед 133 країн проти 82-го місця у 2009-2010 рр. та 72-го – у 2008-2009 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг глобальної конкурентоспроможності країн

Економіка	Індекс глобальної конкурентоспроможності 2012-2013		Індекс глобальної конкурентоспроможності 2011-2012	Зміна позицій Тренд
	Рейтинг	Оцінка	Рейтинг	
Марокко	70	4,15	73	3
Словаччина	71	4,14	69	-2
Чорногорія	72	4,14	60	-12
Україна	73	4,14	82	9
Уругвай	74	4,13	63	-11
В'єтнам	75	4,11	65	-10

Джерело: складено авторами на основі [21]

З аналізу таблиці 1 видно, що порівняно з 2011 р. стан конкурентоспроможності України на світовому рівні суттєво погіршився.

Другим етапом дослідження став аналіз динаміки упровадження інновацій на промислових підприємствах України в період з 2001 по 2012 рр. (рис. 1)

Головними показниками інноваційної активності є питома вага підприємств, що впроваджували інновації, та питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової. З наведеного рис. 1 видно, що мінімум питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, мав місце у 2005 р. і становив 8,2 %, а максимум – у 2002 р. і становив 14,6 %. Відповідно питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової характеризується найменшим показником у 2012 р. (3,3 %) та максимальним – у 2002 р. (7 %). Отже, по-перше, наявна висока розбіжність у відношенні впроваджених інновацій і реалізованої продукції в обсязі промисловості; по-друге, з 2007 р. спостерігається лінійний тренд зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової.

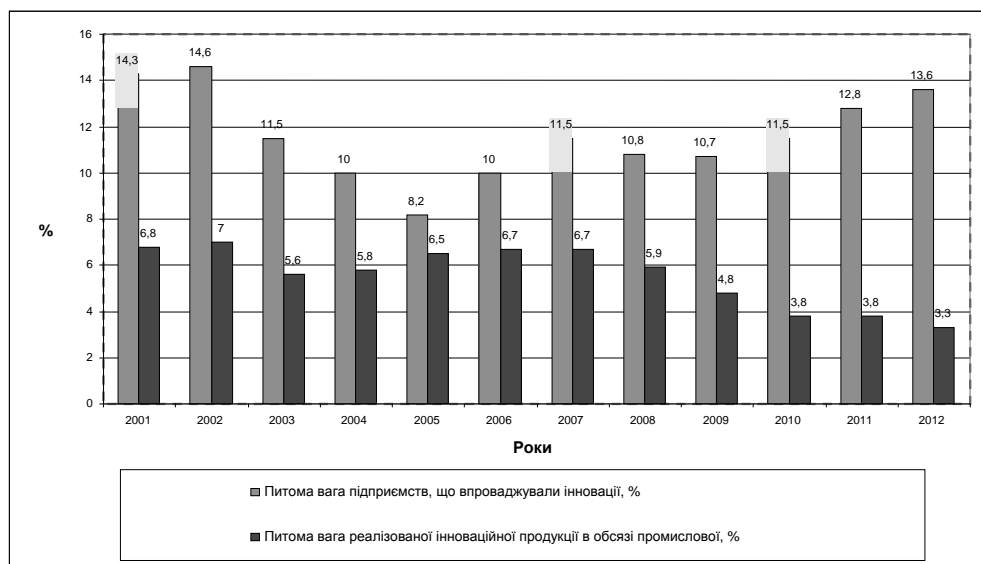

Рис. 1. Упровадження інновації на промислових підприємствах України

Джерело: складено авторами на основі [2]

На наступному етапі було досліджено динаміку обсягів фінансування інноваційної діяльності промислового сектору України в період 2000-2012 рр. із визначенням відносного значення зміни витрат на промислові інновації та визначення величини приросту витрат у 2001-2012 рр. порівняно з базовим 2000 роком (табл. 2)

Таблиця 2

Фінансування інноваційної діяльності в Україні

Рік	Загальна сума витрат, млн. грн.	Відносне значення +, -	Абсолютне значення приросту 2012 р. до 200 р., +, -
2000	1757,1	-	-
2001	1971,4	214,3	214,3
2002	3013,8	1042,4	1256,7
2003	3059,8	46	1302,7
2004	4534,6	1474,8	2777,5
2005	5751,6	1217	3994,5
2006	6160	408,4	4402,9
2007	10850,9	4690,9	9093,8
2008	11994,2	1143,3	10237,1
2009	7949,9	-4044,3	6192,8
2010	8045,5	95,6	6288,4
2011	14333,9	6288,4	12576,8
2012	11480,6	-2853,3	9723,5

Джерело: Складено авторами на основі [2]

Отже, з наведених у табл. 2 даних можна зробити висновок, що фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000-2012 рр., характеризується нестабільністю, про що свідчить характер динаміки загальної суми витрат. Позитивним показником є зростання витрат на інноваційну діяльність відносно базового 2000 року. В Україні сформовано завдання стимулювання інноваційного співробітництва підприємств і створення для цього необхідних умов. Запровадження ефективної системи стимулювання розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва та вдосконалення інституційно-правового забезпечення інноваційного розвитку, що могло б значно знизити рівень ризику та нестабільності підприємницької діяльності, сприяти підвищенню прошарку інноваційно-орієнтованих підприємств та їх впливу на активізацію інноваційної діяльності [11].

Наступним кроком був аналіз індексу конкурентоспроможності регіонів України. З аналізу даних рис. 2 можна зробити висновок, що місто Київ і Харківська, Дніпропетровська та Донецька області є лідерами впровадження інновацій у промисловому секторі економіки.

Співставлення результатів дослідження показників Дніпропетровської області з іншими регіонами України дає змогу визначити її місце в розвитку інноваційного сектору держави. Як видно з рис. 2, Дніпропетровська область після міста Києва та Харківської області займає третє місце з упровадження інновацій. Її відрив від Харківської області є несуттєвим.

Завершальним етапом дослідження стало встановлення зв'язку між використанням фінансових ресурсів на впровадження інновацій і практичним результатом інноваційної активності промислових підприємств регіону, який наведено в табл. 3. У цій таблиці проаналізовано динаміку обсягів фінансування іннова-

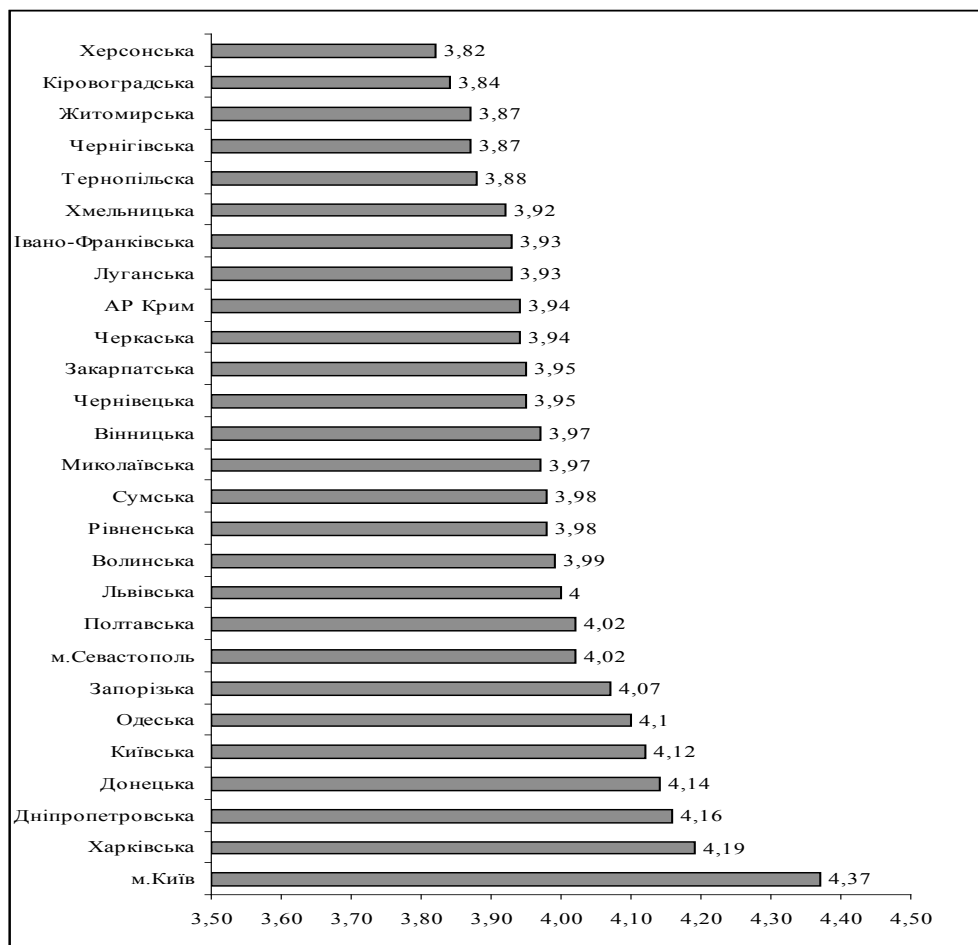

Рис. 2. Індекс конкурентоспроможності регіонів України

Джерело: складено авторами на основі [1]

ційної активності промислових підприємств Дніпропетровській області та відповідно динаміку питомої ваги реалізованої продукції в обсязі промислової та питомої ваги підприємств, що впроваджують інновації.

Як видно з табл. 3, динаміка економічних показників фінансування інноваційної діяльності в Дніпропетровській області у 2000-2012 рр. свідчить про абсолютне збільшення приросту загальної суми витрат у 2012 р. відносно базового 2000 року. Тобто обсяг інноваційного інвестування у промисловість у 2012 р. на 5,21 раза зріс порівняно з базовим 2000 роком. Нестабільну ситуацію, фінансування інноваційної діяльності характеризує кризовий 2008 рік. Графа «Частка Дніпропетровської області» в табл. 3 відображає розрахунок відсоткового відношення фінансування Дніпропетровської області до загальних витрат на весь інноваційний сектор України. Отже, процес фінансування інноваційної діяльності характеризується залежністю від економічного стану національної та світової економіки. Тобто, спад в економіці позначається на погіршенні розвитку інноваційної діяльності.

Наведені в табл. 3 дані свідчать про негативну тенденцію впровадження інновацій на промислових підприємствах у Дніпропетровській області. Показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації за 2012 р. зменшився на

Фінансування інноваційної діяльності в Дніпропетровській області

Рік	Фінансування області, млн. грн	Відносне значення, млн. грн, +, -	Абсолютне значення приросту, 2012 р. до 2000 р., млн. грн., +, -	Частка області % , +, -	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %
2000	214,6			12,2	3,6	13,6
2001	194,9	-19,7	-19,7	9,9	4,9	7,9
2002	299,9	105	85,3	10,0	4,2	7,6
2003	315,3	15,4	100,7	10,3	5,0	6,5
2004	144,2	-171,1	-70,4	3,2	4,4	7,3
2005	385,4	241,2	170,8	6,7	4,2	7,5
2006	685,2	299,8	470,6	11,1	5,7	8,9
2007	1179,5	494,3	964,9	10,9	4,4	9,3
2008	1355,4	175,9	1140,8	11,3	2,4	7,0
2009	1212,9	-142,5	998,3	15,3	1,4	6,3
2010	379,8	-833,1	165,2	4,7	0,6	7,1
2011	950,5	570,7	735,9	6,6	0,5	7,1
2012	1120	169,5	905,4	9,8	0,8	7,7

Джерело: складено авторами на основі [5]

5,9 % відносно базового 2000 року. Незначне покращення спостерігалось у передкризові 2005-2007 рр., тобто збільшення на 0,2 % у 2005 р. та на 1,6 % у 2006 р. відносно 2004 року. Мінімум питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, спостерігається у 2011 р. та становить 0,5 %, а максимум – у 2006 р. (5,7 %). Із 2006 р. спостерігається поетапне зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової. Найбільше значення питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, спостерігається у 2000 р. та становить 13,6 %. Тісної кореляції між обсягами інвестування інноваційної діяльності та результатами інноваційної активності промислових підприємств не існує. Розраховувати на швидкий ефект інвестицій в інноваційну діяльність за нинішніх умов в Україні не варто. Тому державі та юридичним особам слід зосереджуватися на довгостроковому прогресивному результаті.

Висновки

Інноваційний розвиток промислових підприємств України має дегресивний характер. Це проілюстровано статистичними даними щодо питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації, та питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової за період з 2000 по 2012 роки. Динаміка показників інноваційної активності свідчить про те, що з 2006 р. в Україні відбувається поетапне зменшення питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової. Тобто розвиток інноваційного сектору в стадії спаду, що у свою чергу впливає на зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки на світовому рівні. Про це свідчать також дані звіту Всесвітнього економічного форуму [21].

Інноваційний розвиток регіонів є диспропорційним, наявна значна диференціація показників інноваційності за регіонами. Індекс конкурентоспроможності

регіонів України засвідчує, що Харківська, Дніпропетровська та Донецька області є лідерами інноваційної активності. Аналіз статистичних даних інноваційної діяльності промислових підприємств Дніпропетровської області свідчить про її залежність від стану національної та світової економіки. Світова економічна криза вплинула на рівень фінансування інноваційної діяльності. Загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності в Дніпропетровській області у 2009 р. суттєво зменшилася, що негативно позначилося на динаміці інноваційної активності в довгостроковому періоді. Східні області України мають переважачу інноваційну активність. Спостерігається диспропорційність між інноваційною активністю регіонів та обсягами фінансування їх інноваційних процесів.

Література

1. Фонд «Эффективное управление» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.feg.org.ua/>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. *Минцберг Г.* Школы стратегий. Стратегическое сафари : экскурсия по дебрям стратегий менеджмента / Г. Минцберг, Б. Альстренд, Д. Лэмпел. – С.-Пб. : Питер, 2001. – 336 с.
4. *Лавріненко Ю. М.* Інноваційний розвиток аграрної економіки / Ю. М. Лавріненко // Теорія і практика сучасної економіки : матеріали X міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси : ЧДТУ, 2009. – Т. 1. – С. 109-111.
5. Головне управління статистики в Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/ni/ni2.htm>
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3715-17>
7. *Баранова И. В.* Методические подходы к оценке инновационной активности и инновационного потенциала вуза / И. В. Баранова, М. В. Черепанова // Новосибирская инновационно-инвестиционная корпорация «НОВИНКОР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://novinkor.com/biblioteka/innoworld/71-innoactive.html>
8. *Зорин В.* «Евразийская мудрость от А до Я» : толковый словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.term.ru/dictionary/470>
9. *Тарасенко І. О.* Оцінка інноваційної активності підприємства в системі стратегічного управління / І. О. Тарасенко, О. М. Королько, К. С. Белявська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9 (99). – С. 133-141.
10. *Реустов А. Ю.* Анализ ресурсной, результатной и статистической компонент инновационной активности организации // Инновации. Инвестиции. – 2011. – № 33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.uecs.ru/component/content/article/650
11. *Коржов Є. О.* Пріоритетні підходи до розроблення стратегічних карт забезпечення інноваційної активності машинобудівних підприємств / Є. О. Коржов, Н. О. Сімченко // 36. наук. праць «Вісник ДДМА». – 2012. – № 1(26). – Краматорськ : ДДМА, 2012. – С. 224-229.
12. *Бужимська К. О.* Деякі складові теоретико-методологічної бази інноваційно-технологічної модернізації / К. О. Бужимська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ztu.edu.ua/ua/science/publishing/visnik/econom/4_50/44.pdf
13. *Дементьев В.* Чому Україна не інноваційна держава : інституційний аналіз [Текст] / В. Дементьев, В. Вишневський // Економічна теорія. – 2011. – С. 5-20.
14. *Силантьев С. О.* Економічні механізми інноваційно активних підприємств / С. О. Силантьев // Актуальні проблеми економіки : науковий економічний журнал / Національна академія управління. – К., 2013. – № 5 (143). – С. 132-140.
15. *Барановська С. П.* Планування розвитку інноваційних структур у машинобудівній промисловості [Електронний ресурс] / Барановська С. П. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Menegment/2008_62/24.pdf
16. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua>

17. Кузьмин О. Фактори інноваційного розвитку підприємств [Електронний ресурс] / О. Кузьмин, Т. Кужда – Режим доступу : <http://www.masters.donntu.edu.ua/2010/iem/yevdokimova/library/article5.htm>.

18. Йохна М. А. Економіка й організація інноваційної діяльності : навчальний посібник / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К. : Академвидав, 2005. – 400 с.

19. Чижов С. В. Інноваційний фактор у підвищенні конкурентоспроможності промисловості України [Електронний ресурс] / С. В. Чижов. – Режим доступу : http://iee.org.ua/files/alushta/89-4ijov-innov_factor.pdf.

20. Чухрай Н. Товарна інноваційна політика : управління інноваціями на підприємстві : підручник / Н. Чухрай, Р. Патора. – К. : КОНДОР, 2006. – 398 с.

21. Институт мировой экономики и международных отношений [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.i-g-t.org/2012/09/05/всемирный-экономический-форум-рейти/>

УДК 657.6:504.03

О. В. Бичкова
*аспірант кафедри «Бухгалтерський облік та аудит»,
Донецький національний технічний університет*

Економічна сутність екологічних аспектів діяльності вуглевидобувного підприємства та напрями її дослідження

У статті наведено критичний аналіз наявних у фаховій літературі підходів до визначення економічної сутності екологічних аспектів діяльності вуглевидобувного підприємства, а також її місця в загальній фінансово-економічній діяльності суб'єкта господарювання.

Наукова новизна цього дослідження полягає в розробленні понятійного апарату для подальшої інтеграції екологічних аспектів діяльності в систему бухгалтерського обліку вуглевидобувних підприємств.

Ключові слова: екологічна складова, бухгалтерський облік, фінансові результати, сталий розвиток, вуглевидобувне підприємство, екологічна діяльність.

Е. В. Бычкова
*аспірант кафедри «Бухгалтерский учет и аудит»,
Донецкий национальный технический университет*

Экономическая сущность экологических аспектов деятельности угледобывающего предприятия и направления её исследования

В статье приведен критический анализ изложенных в специализированной литературе подходов к определению экономической сущности экологических аспектов деятельности угледобывающего предприятия, а также ее места в общей финансово-экономической деятельности субъекта хозяйствования.

Научная новизна данного исследования состоит в разработке понятийного аппарата для дальнейшей интеграции экологических аспектов деятельности в систему бухгалтерского учета угледобывающих предприятий.

Ключевые слова: экологическая составляющая, бухгалтерский учет, финансовые результаты, устойчивое развитие, угледобывающее предприятие, экологическая деятельность.